

Lov om Norges Bank og pengevesenet (NOU 1983:39)

Det är få, om ens några utländska, centralbanker vars egen verksamhet regleras av en så otidsenlig och inadekvat lagstiftning som den som gäller för Norges Bank och Sveriges Riksbank. I båda fallen är det i huvudsak fråga om lag som stiftades redan på 1890-talet, även om enstaka paragrafer senare tagits bort eller lagts till.

En modernisering är emellertid på väg. I Norge lade en kommitté under ordförandeskap av Høyesterettsjustitiarius Rolv Ryssdal i höstas fram ett betänkande *Lov om Norges Bank og pengevesenet* (NOU 1983:39) med förslag till ny lag för Norges Bank. Och i Sverige tillsatte regeringen i slutet av förra året på riksdagens begäran en kommitté med generaldirektör Gunnar Petri som ordförande med uppgift att bl a företa en översyn av riksbankslagen och bankoreglementet i syfte att åstadkomma en ny lagstiftning om riksbankens verksamhet (Direktiv 1983:61, s 5).

Eftersom problem och institutioner i Norge och Sverige är ganska lika är det

av intresse att se vilka slutsatser norrmännen kommit till. Den norska kommittén har arbetat i många år och dess betänkande är på över 400 stora och tättryckta sidor. Här kan det bara bli fråga om att ge några glimtar av innehållet.

Första hälften av betänkandet innehåller brett upplagda översikter av penning- och centralbanksväsendets utveckling ute i världen och av Norges Banks historia och organisation. En kär svensk myt — att den Palmstruchska bankens kreditivsedlar av 1661 skulle vara världens första papperspengar — punkteras på s 23, med hänvisning till att sådana använts i Kina sedan 900-talets början.

Av mera aktuellt intresse är den öppenhjärtligen redogörelsen på s 89—98 rörande den norska valutapolitiken och växelkursförändringarna under efterkrigstiden. Därav framgår klart att det vid flera tillfällen ej varit möjligt att komma överens om en gemensam nordisk linje i valutapolitiken. Även inom

Norge har meningarna gått isär och Norges Banks femmannadirektion har vid flera tillfällen varit splittrad när det gällt växelkurspolitiken.

Det operativt centrala organet i banken är direktionen. Två av dess medlemmar — en heltidsanställd ordförande och en dito vice ordförande — utses av regeringen. De tre övriga deltidssamarbetande medlemmarna väljs av Stortinget. Liksom Danmarks Nationalbank står Norges Bank under överinseende av ett representantskap. Detta har 15 medlemmar som alla väljs av Stortinget. Representantskapet hålls informerat om bankens verksamhet och svarar bl a för revision, godkännande av bokslut och fastställande av budget.

Värt att notera är också att Norges Banks "ekspedisjons-og regnskapsavdelning" bl a sköter merparten av de uppgifter som rör den inhemska statsupplåningen något som i Sverige åvilar riksgäldskontoret. Den norska statens utlandsupplåning, som var betydande i samband med "motkonjunkturpolitiken" åren 1975—1979, handläggs av en avdelning inom finansdepartementet. Sedan oljeintäkterna börjat strömma in är dess uppgifter numera begränsade till räntebetalningar och amortering av statsskulden.

Den andra hälften av betänkanudet innehåller kommitténs utförliga motivering till det nya lagförslaget. Detta är klart och koncist — endast 4 sidor — och avsett att ersätta ett tjugotal nu gällande lagar.

I lagutkastets § 1 definieras Norges Banks uppgift och verksamhetsfält på följande sätt:

Norges Bank er landets sentralbank. Banken skal vaere et utovende og rådgivende organ for penge-, kreditt- og valutapolitikken. Den skal utstede pengesedler og mynter, fremme et effektivt betalingssystem innenlands og overfor utlandet og arbeide for at penge-, kreditt- og valutaforholdene utvikler seg tilfredsstillende.

I § 2 dras riktlinjer upp för maktfördelningen mellan Storting, regering och

centralbank. Det sägs där att banken skall utöva sin verksamhet i samklang med de ekonomisk-politiska riktlinjer som lagts fast av statsmakterna och de internationella förpliktelser som landet är bundet av. Innan banken fattar beslut av "særlig viktighet" skall frågan ha förelagts finansdepartementet. Regeringen — men inte departementet — kan fatta beslut beträffande bankens verksamhet. Banken skall därvid ha möjlighet att uttala sig innan beslut fattas. Besked om beslutet skall snarast möjligt sändas till Stortinget.

Motiven för denna paragraf diskuteras utförligt. Det sägs bl a på s 224:

Norges Bank er et rådgivende og utøvende organ for regjeringen i penge-, kreditt- og valutapolitiske spørsmål. Etter utvalgets oppfatning bør virksomheten i sentralbanken ligge under regjeringens ansvarsområde.

För att inte skapa oklarhet härom anser kommittén att regeringen skall utse samtliga 7 medlemmar i den nya utvidgade direktionen, "hovedstyret." I administrativa frågor kompletteras hovedstyret med två representanter för de anställda. Representantskapet föreslås bibehållas — om än med reducerade uppgifter.

Statsråd får för närvarande ej vara medlemmar av de två nämnda församlingarna. För framtiden föreslås att samma förbud också skall gälla för stortingsledamöter. Kommittén motiverar på s 340 detta med att det lätt kan tänkas situationer, när en ledamot av Stortinget måste ta ställning till åtgärder som Norges Bank vidtagit. Stortinget har nämligen enligt grundlagens § 75 till uppgift "at føre Opsyn over Rigets Pengevesen." Det anses inte heller lämpligt att stortingsledamöter deltar i styrelsen av ett centralt förvaltningsorgan, som är underställt regeringens instruktionsmyndighet.

Sammanfattningsvis kan sägas att lagförslagets formella gränsdragning mellan regeringens och Norges Banks ansvar och uppgifter när det gäller pen-

ning- och valutapolitiken i 'stor utsträckning ansluter sig till redan tillämpad praxis. Samtidigt är det förståeligt om de som håller styvt på centralbankers självständighet kan tycka att kommittén gått för långt i sin begränsning av bankens manöverutrymme. I gengäld har Norges Banks rättighet och skyldighet att ge tillkänna sin mening i penning- och valutafrågor kodifierats. Til syvende og sidst bør man vara med-

veten om att de faktiska avgörandena — här liksom i många andra frågor — ofta äger rum på andra arenor än de, där de formella besluten fattas.

Lagförslaget är nu ute på remiss. Nästa vår väntas Stortinget få ta ställning till detsamma.

Docent Bengt Metelius
Statsvetenskapliga institutionen
Stockholms universitet